

HUTAY'E
(الحطينة)Ebû Müleyke Cervel b. Evs
b. Mâlik el-Absî
(ö. 59/678 [?])

Hicivleriyle tanınan muhadram şair.

Hicretten kırk yıl önce (m. 582) doğduğu tahmin edilmektedir. Annesi Darrâ, Abs kabilesinden Evs b. Mâlik'in câriyesiydi. Hutay'e doğunca Evs b. Mâlik'in hanımını Darrâ'ya çocuğun babasını sormuş, ancak Darrâ korkusundan Evs b. Mâlik olduğunu söyleyememiştir. Evs b. Mâlik de onun kendi çocuğu olduğunu itiraf etmeden öldüğü için Hutay'e babasının kim olduğunu bilmeden büyümüştür. Çirkin, kısa boylu ve düztaban oluşu sebebiyle kendisine Hutay'e lakabı verilen şairin Hz. Peygamber'in vefatından sonra irtidad ettiği söylenmekte ve bazı şiirleri de bu rivayeti doğrulamaktadır. Fakat Kâdisiye Savaşı münasebetiyle söylediği müslümanları savaşa teşvik eden şiirlerinden tekrar İslâmiyet'e döndüğü anlaşılmaktadır.

Hutay'e, Hz. Ömer devrinde bir kıtlık senesi sığınacağı birini bulmak için hanımı ve çocuklarıyla birlikte Irak'a giderken Karkara'da, Resûlullah zamanından beri Temîm kabilesinin vergilerini toplamakla görevli olan ve o yılın vergilerini halifeye teslim etmek üzere Medine'ye giden Zibrikân b. Bedr ile karşılaştı. Kendisi de şair olan Zibrikân durumunu öğrenince onu himayesi altına aldı. Bu durum, Zibrikân'la aralarında rekabet bulunan Enfünâka ailesinin hoşuna gitmedi. Aile ileri gelenlerinden Bagiz b. Şemmâs'ın da aralarında bulunduğu dört kişi Medine'ye gidip Hutay'e'yi kendi yanlarına davet ettiler ve ısrarlı davetleri sonunda himayelerine geçen Hutay'e'ye çeşitli maddî imkânlar sağladılar. Zibrikân Medine'den dönünce onlardan Hutay'e'yi geri vermelerini istediysede o Enfünâka ailesinin yanında kalmayı tercih etti. Onlar hakkında kasideler yazmakla birlikte ısrarlarına rağmen Zibrikân'ı hicvetmeyi kabul etmedi. Ancak Zibrikân bir başka şaire Bagiz b. Şemmâs'ı hicvettirince Hutay'e de "Siniyye" kasidesiyle onu hicvetti. Bunun üzerine Zibrikân Hutay'e'yi Hz. Ömer'e şikâyet etti. Hz. Ömer Hutay'e'nin şiirini Hassân b. Sâbit'e inceletti. Hassân'ın şiirin hiciv olduğunu söylemesi üzerine Medine'de hapsedilen Hutay'e hapisteyken yazdığı bir şiirinden dolayı Abdurrahman b. Avf'ın aracılığıyla affedildi. Bir rivayete göre Hz. Ömer 3000 dirhem vererek müslümanları hicvetmemesi

si için kendisinden söz almış, fakat Hutay'e Ömer'in ölümünden sonra tekrar hicve devam etmiştir.

Hutay'e hapisten çıktıktan bir süre sonra Vali Alkame b. Ulâse ile görüşmek üzere Havran'a gitti. Ancak oraya vardığında Alkame vefat etmişti. Alkame'nin oğlu ona yakın ilgi göstererek yavrularıyla birlikte 100 deve verdi. Hz. Osman zamanında Kûfe'ye giden Hutay'e bir müddet sonra tekrar Medine'ye döndü. Uzun bir ömür süren Hutay'e farklı tarihler verilmeyle beraber büyük bir ihtimalle 59 (678) yılında öldü.

Nesep konusunda çok hassas olan eski Arap toplumunda annesinin bir câriye olması ve babasının belli olmaması, ayrıca annesinin âzat edildikten sonra bir câriyenin oğlu olan Kelb b. Kûnese ile evlenmesi onu toplum içinde küçük düşürmüştü, bu sebeple annesini ağır bir dille hicvetmiştir.

Câhiliye hayatına karşı özlem ifade eden şiirleri bulunan ve İslâm'a girdikten sonra da aynı şekilde yaşamayı sürdürmek isteyen Hutay'e kalıcı dostluklar kuramayan, kimseye güvenmeyen, menfaatine düşkün, son derece huysuz, cimri ve dilenci karakterli biriydi. Ebû Ubeyde onu Araplar'ın en cimri dört kişisinin ilki olarak gösterir.

Hutay'e'nin ölümünden önceki rahatsızlığı sırasında kölelerin âzat edilmemesini, fakirlerin ısrarla dilenmelerini ve yetim malının yenilmesini vasiyet etmesi, dinî ve insanî değerlere karşı âdeta bir isyan halinde olduğunu göstermektedir (Ebû'l-Ferec el-İsfahânî, II, 187-190).

Züheyr b. Ebû Sülmâ'nın öğrencisi ve râvisi olan Kâ'b b. Züheyr'in râvisi olduğu kaydedilen Hutay'e'nin güçlü ifadeleri, kelime seçimindeki başarısından doğan âhengi, tatlı anlatımı ve kusursuz kafiyelele örülü şiirleri kabileler arasında çok rağbet görmüştür. Kadın, çöl ve çöl hayvanlarının tasviri, cömertlik, zenginlik, yiğitlik gibi erdemlerin övülmesi, cimrilik, fakirlik, korkaklık, zayıflık, hor görme, sabırsızlık ve zorbalık gibi vasıfların yerilmesi Hutay'e'nin şiirinin başlıca konularını teşkil etmektedir. İbn Sellâm el-Cumahî ona ikinci tabaka şairler arasında yer vermiş (*Fühûlû's-su'arâ*, I, 110-111), Cerîr Ebû'l-Husayn da onun şiirinin ses düzeni ve mâna inceliği bakımlarından mükemmel olduğunu söylemiştir (Ebû'l-Ferec el-İsfahânî, II, 235). Divanında kıtalar halinde 106, uzun kaside şeklinde kırk dokuz şiiri bulunmaktadır. Uzun şiirlerinin çoğu günümüze ulaşmamıştır. Hiciv şairi olarak tanınmasına rağmen bu tür şiirlerinin sa-

yısı azdır. Kaside yazdığı kimselerden umduğu karşılığı alamayınca onları ağır bir dille hicvetmiş, hiciv okuna hedef olmak istemeyenler bol para vererek onu susturmayı tercih etmişlerdir. Bununla birlikte Hutay'e'nin hicivlerinde edep dışı unsurlara, çirkin ve süflî ifadelerle rastlanmaz. Kısa şiirlerinin çok olmasında şiiri para kazanma aracı yapmasının da payı vardır. Çünkü kısa zamanda birini övmesi veya bir başkasını yermesi gerektiğinde kısa şiirler yazıyordu. Kısa şiirlerinin neden daha çok olduğunu soran kızına ise bu şiirlerin, hâfızalara daha kolay yerleştiğini ve daha kalıcı olduğunu söylemiştir (Ebû Hilâl el-Askerî, s. 174; Dervîş el-Cündî, s. 103-105). Hutay'e'nin konu bütünlüğü taşıyan bazı kasideleri hiçbir eksiklikleri olmadığı intibamı verecek derecede mükemmeldir. Ayrıca Hz. Ömer ve diğer bazı kimseler için nazmettiği meşiyeleri de vardır.

Hutay'e'nin divanı ilk defa İstanbul'da basılmış (1308/1890), daha sonra Goldziher (ZDMG, XLVI [1892], s. 1-53, 173-225; XLVII [1893], s. 43-85, 160-201; Leipzig 1893), Ahmed Emîn eş-Şinkîfî (Kahire 1323/1905), İ. Mihâil Sâbâ (Beyrut 1951) ve Nu'mân Muhammed Emîn Tâhâ (Kahire 1378/1958, 1407/1987) tarafından yayımlanmıştır. Ayrıca Sükkerî rivayeti ve şerhiyle Goldziher ve Emîn Tâhâ'nın neşrinden faydalanılarak bir neşri daha yapılmıştır (Beyrut 1967, 1981). Fuâd Efrâm el-Bustânî Hutay'e'nin şiirlerinden seçmeler yaparak yayımlamıştır (Beyrut 1930). Onun hakkında *el-Hutay'e* adıyla bazı çalışmalar yapılmıştır (Cemîl Sultân [Dimaşk, ts.], İlyâ Hâvî [Beyrut 1961] ve Dervîş el-Cündî [Kahire 1382/1962]).

BİBLİYOGRAFYA :

Hutay'e, *Divân* (nşr. Nu'mân M. Emîn Tâhâ), Kahire 1407/1987, neşreden giriş, s. 3-15; Cumahî, *Fühûlû's-su'arâ*, I, 110-121; İbn Kuteybe, *eş-Şi'r ve's-su'arâ* (de Goeje), s. 180-187; Ebû'l-Ferec el-İsfahânî, *el-Eğânî*, II, 157-202, 235; Ebû Hilâl el-Askerî, *Kitâbü's-Sinâ'ateyn* (nşr. Ali M. el-Bicâvî - M. Ebû'l-Fazl İbrâhîm), Kahire 1371/1952, s. 171, 174; Kütübî, *Fevâtû'l-Vefeyât*, I, 276-279; Abdülkâdir el-Bağdâdî, *Hizânetü'l-edeb* (Bulak), I, 409-413; Brockelmann, *GAL*, I, 36; *Suppl.*, I, 70-71; C. Zeydân, *Âdâb* (Dayf), I, 148-150; Dervîş el-Cündî, *el-Hutay'e*, Kahire 1382/1962; Sezgin, *GAS*, II, 236-238; M. Muhammed Hüseyin, *el-Hicâ' ve'l-heccâ'un*, Beyrut 1389/1970, s. 123-136; Abdülvehhâb es-Sâbûnî, *Şu'arâ' ve devâ'in*, Beyrut 1978, s. 81, 83; Ömer Ferruh, *Târîhu'l-edeb*, I, 331-338; Tâhâ Hüseyin, *Min târîhi'l-edebi'l-'Arabiyye*, Beyrut 1981, I, 417-434; Abdülhay el-Kettânî, *et-Te-râtîbü'l-idâriyye* (Özel), II, 56; İlyâ Hâvî, *Fen-nû'l-hicâ'*, Beyrut, ts. (Dârü's-Sekâfe), s. 105-182; I. Goldziher - [Ch. Pellat], "al-Hutay'a", *EP* (İng.), III, 641.

ZÜLFİKAR TÜCCAR SA-